

HÉTFALU

Szerkesztők: Hochbauer Gyula,
Kovács Lehel István

VIII. évfolyam 7. (495.) szám

Alapította és szerkesztette (1906–1911):
dr. Fekete Endre és Kiss Béla

Független művelődési és
helytörténeti havilap

2002. július 26. – péntek

„Meríts erőt, hitet a hétfalusi magyar oktatás 460 éves gazdagságából!” A világtalálkozó vendiákjai 2002. május 25-én.

Ahol gyakran találkoznak sokan, ott könnyebb a jövő

Ám egyre nehezebb sok érdeklődőt vonzóan eseményt szervezni. Május 25-re mégis sikerült Négyfaluban félezernyi embert összehívogatni: az itt középiskolázottak világtalálkozója. A siker egyik nyitja az, hogy ott lappang mindannyiunkban hajdani iskolánk emléke, mely részben előcsalogatható azzal, hogy együtt beszélünk róla; a másik nyitja pedig az, hogy valaki hitt abban, hogy pár szervezővel olyan ünnep teremthető meg, mely egyszerre mozdit a meghatottság felé és mozgósít jövőért felelős erőt. Barkó Anna nyugalmazott magyartanárno esztendeig babusgatott akarattal kezdeményezte az ünnepet. Újabb esztendőn át majdnem folyamatosan csiszolódtak az elképzelések. Szombaton reggel érkeztek a vendiákok és tanáraik. Míg kevesebben voltak, az udvaron kavargva keresték egymást, s az arcokon várakozó öröm egy-egy várt találkozáskor rejthetlenné fokozódott. Hamar megtelt az udvar. A vendégek besorakoztak a kerítésen évszámokkal kijelölt helyek előtti terekre s a beharangozásig most már sok apró gomollyá alakult az iménti nagy kavargás. A mostani középiskolások az iskola és a templomkapu közé sorfallá rendeződtek, s miután a harang kondult, kettős sorba indultak a találkozóssok. Annyian voltak, hogy az eredetileg elképzelt időt jóval túlhaladva ért mindenki az évfolyamának kijelölt helyre. Megtelt a csernátfalusi evangélikus templom s az ünnepi istentiszteletet celebráló Török László evangélikus lelkész is örvendett.

Idejében szólalt meg a *Gaudeamus* a Gyerkó András karvezető kamarakórusa előadásában, majd Barkó Anna köszöntő beszéde után Rener Mária nyugalmazott tanárno románul szolt a találkozóhoz. Ezután a vendiákok nevében Jenei Tamás, majd Bartha Judit beszélt s iskolatörténeti gondolatok után újból a kórus szólalt meg. A hosszúfalusi és csernátfalusi gyerekek összevont furulyacsoportjának fellépését követte az emlékláng gyújtás, mikor Barkó Anna az elhunyt tanárok nevét olvasta fel, Dobra Éva pedig az elhunyt diákokét. Ahány név elhangzott, annyi gyertya égett.

A két nyelven imádkozott *Miatyánk* után Kovács Attila harmóniumjátéka majd a lelkészi áldás...

Az ünnepélyes kivonulás az utcán méltósággal áradó felvonulássá alakult. A járókelők s a házak ablakaiból meghatódott integetés üdvözölte az ünnepet.

(folytatás a 3. oldalon)

A szerkesztők

Ima egykori iskolámért

Áldalak, Uram, gondviselő szeretetedért és számunkra elrejtett, csodálatos terveidért, amelyeket Te születésünk előtt már oly jól ismersz. Céljaid megvalósításához jó előre, időben kiválasztod a legmegfelelőbb embereket, akiket aztán eszközként használsz fel, és általuk formálod az utat, építed fel lépésről lépésre mindazt, aminek meg kell lennie.

Hiszem, hogy a Te akaratodból születtek az iskolák is. Néhol az időben hamarabb, máshol később, egyeseket Délen, másokat Nyugaton vagy épp itt, a Kárpát-kanyarban alapoztattál meg az általad kiválasztottakkal, akik szívébe Te adtál lelkesedést, erőt és kitartást. Jobbágyelődeim földjére Te jelöltél ki nevelőket, lelkészeket, jegyzőket, mi több, minisztereket, grófokat, bankárokat, hogy a barcasági csángóknak iskolát állítsanak. Köszönöm, Uram, hogy az elmúlt ötszáz év alatt megőrizted ezt a magyar oktatást.

*

De céloed ennél is nagyobb volt. Megadtad a megfelelő időt és igényt, hogy egyszer, nem is olyan régen – hiszen Nálad fél évszázad nem nagy idő – ugyanolyan lelkesedéssel, mint sok száz évvel ezelőtt, újabb választottak középiskolát indíthassanak. Most már tudom, hosszan tartó tervedben ott voltam én is, sok-sok száz meg száz tanuló társammal együtt, akik közül – hála Neked – május utolsó szombatján, ennek a középiskolának világtalálkozóján vendiákként oly sokat viszontláthattam. Mondom, hála Neked, hiszen ha Te úgy akarsz, az elmúlt évtizedek során engem is elszólíthattál volna, mint azokat, akikért gyertyát gyújtottak, vagy olyan betegséget, nehézséget, akadályt hozhattál volna az életembe, amely nem engedi meg viszontlátni a kedves arcokat. Nagy ajándék volt ez a nap, Uram: fél évszázad tanéveinek tanárai és vendiákjai közül mind ott volt – a Te házádba egybegyűlve –, aki tehette, akit szíve visszaküldött.

Van valami, amit külön még meg szeretnék köszönni Neked, Istenem. Azt, hogy a közel fél évszázad generációi közül osztályközösségem azon kevesek közé tartozik, amelynek (még) nincs halottja. Nagy szó ez, Uram, csak Te őrizhettél így meg minket. Bár a gondok, a bajok nálunk is megvannak, minék is mondjam, hisz ismered Te nagyon jól őket akkor is, ha Hétfaluból, Brassóból, valahonnan Erdélyből vagy éppen Németországból hoztuk e találkozóra, hogy megosszuk egymás között. Legtöbbünknel kevés a pénz, de sok a fizetni

Emléktáblák a bácsfalusi iskolán

való, kell a gyerekeknek a pénz az egyetemre, vagy épp most készül nőszülni, illetve férjhez menni, de akad, ahol már az unoka is megérkezett, aztán egyesek elváltak, másnak – sajnos – örökre eltávozott a társa, sokan megöregedtek, beteg szüleiket ápolják, és szomorú, de van, akinek ötvenévesen benuult férjét kell gondoznia. Jó volt látni, Uram, mégis tudunk mosolyogni és szívből örülni egymásnak. Ugye, ez azt jelenti, kaptunk a Te szeretetedből?

*

Végezetül arra szeretnék kérni, Uram, adj erőt nekünk, valamennyiünknek, hogy keresztünket türelemmel viselhesük, és áldd meg életünket ott, ahol vagyunk, fordulj felénk, hogy megláthassunk s követhessünk. Így a próbák csak erősíteni fognak. Aki Benned hisz, az nem esik el, legyen az egy személy vagy maga egy nemzet. Mint ahogyan az ígértető is mondta, Ábrahám kilencvenévesen alapított nemzetséget Sárával, a bezárult méhű idős feleségével. Ehhez pedig mindketten csak a hit által kaptak erőt, mert hűnek tartották a Te ígéreted.

Hétfalusi iskolái és maga a középiskola is egyre jobban kezd hasonlítani az elöregedett, meddő Sárahoz, akinek – úgy tűnik – a jövőben már nem lesznek gyerekei. Nem tudom, ítélet-e, fenyítés-e vagy csak próbatétel ez népem számára. Nem tudom, mi az ígéreted. De azt tudom, hogy az emberi számítás nem a Te számításod, Te a rosszból is ki tudod hozni a jót, ha úgy akarsz.

Adj, Uram, hitet e népnek, hogy erőt kaphasson, akárcsak Ábrahám és Sára, és Benned bízva megmaradhasson. Ámen.

Gábor Ilona

Július Áldás hava

- 1883. július 3. A hosszúfalusi faragóiskola zászlójának avatónévsége.
- július 9. Szent Veronika búcsú a tatrángi római katolikus templomban.
- 2001. július 10. A négyfalusi RMDSZ tisztújító küldöttgyűlése.
- 1999. július 11. Bándy Árpád volt türkösi plébános gyémántmiséje a római katolikus templomban.
- 2000. július 11. A 122-es törvény szerint megyei jogú várossá (municipium) avatják Négyfalut.
- 1899. július 15. Papp Béla orvos születése Bácsfaluban. 1984. április 1-jén halt meg Bácsfaluban.
- 1931. július 18. Barkó György színművész születése Pürkerecen. Elemi iskoláit szülőfalujában, a középiskolát a Székely Mikó Kollégiumban végezte. 1950-ben érettségizett, majd a kolozsvári Szentgyörgyi István Színművészeti Intézetben szerez színészi képesítést.
- 1893. július 19. Apácán megszületett Bartalis János költő.
- 1890. július 23. Tatrangon megszületett Sipos András. A polgári iskolát Hosszúfaluban, a tanítóképzőt Kolozsvárott végezte, majd tanulmányait Budapesten egészítette ki. 1921-1925 a polgári iskolában tanár, igazgató. 1929-ben lelkészi képesítést szerzett a soproni teológián. 1955. szeptember 25-ikén bekövetkezett haláláig hosszúfalusi lelkész, majd esperes. A *Csángó Naptár* szerkesztője.
- 1927. július 23. Majláth Gusztáv Károly látogatása Türkösen.
- 1962. július 25. Bálint András helytörténész halála Hosszúfaluban.
- július 26. Hagyományos Anna-bál Zajzon-fürdőn.

Emléktábla a bácsfalusi Tatársigán 1888-ból.

Kelemenke regényrészlet - vázlat

Nem ennyi fogolynak építették a Tömlöc-toronyt. A Tömlöc-torony; a Tarka-torony s a várfal hajdani gyalogkapu tájéki része zárta közre a mi fogolytáborunkat. A tömlöc ablakán Vida Dániel őrnagyhoz s Újvárosi Ferenc főhadnagyhoz szólhattunk fel. Nem tiltották a beszélgetést torzonborz kozák őreink; akikkel furán értekeztünk.

A hétfalusiak nem kezdeményeztek beszélgetést velünk, de az örök szeme folyamatosan rajtuk volt, követték nemcsak mozdulatukat, hanem egész valójukat: arcukat, szavukat. Nemcsak a beszéd tűnt számunkra halandzsának, hanem értetlenkedve mustálták a magyarok posztózekéjét, melyet csöppet sem katonás zsinórminta rajzolódott ki s értetlenkedhettek azért is, hogy miért volt ez eredetileg fehér.

Majdnem egyforma nehezen múlt mindkét félnek az idő. Talán a csángóknak lehetett könnyebb, mert hamarabb hazaért a gondolatuk, megismerős volt számukra ez a hirtelen leszűkült világ, hisz tegnap még övük volt a vár s őket fogadta be a kapubástyától jobbra állingáló laktanya.

Kelemen György volt a szűk téren a legfiatalabb. Két nap múlva ennek köszönhetett egy, a családjában akkortól féltve őrzött orosz pénzt, melyet unokája édesanyámnak ajándékozott majd. Az érmét maga Lüders nyomta volt a legkisebb magyar fogoly kezébe, mikor seregével átvonult Fogarason s a fiút kuriózumként maga elé rendelte.

– Érdekes bogár az ember, hogy még katonaként is él benne ilyenszerű kíváncsiság – gondolta Gyuri. Ám az elkezdett gondolat megbotlott va-

lamin. Az ég fele emelt tekintet megtorpant a Tarka-torony félköríves ablaksorán. – Túl szelíd ez az ív a bástyák és falak többi szögletes ablakaihoz, réseihez képest és a mi durva, darabos, szabadságfosztott helyzetünk hangulatától is elüt. Azzal együtt, ami rajtuk tekinthetett tova.

A vártemplom káplánja mesélt neki egy hajnalban erről: „Ott volt a régi kápolnája s egyik félkörív mögött Lorántffy Zsuzsanna fejedelemasszony szobája...”

Több mellette levő társa tekintete az övéhez igazodott. Ez elég volt ahhoz, hogy az őket követő kozákok is odafigyeljenek, az ő furcsa darabossággal emelt fejük mozdulatát követte még ötvenhatvan fogoly s egy percen belül az egész tér ezeket a lágy vonalakat nézte, pedig a két fél nyelve egymástól idegen, kultúrájuk összehasonlíthatatlanság távolságába került.

Valakivel ebédre verették a dobos már hozták is. A sorba verődő foglyoknak gyorsan kezébe került egy-egy sajka. Leültek vele s ettek. Őreik figyelték őket s elcsigázott vonásaik mögött egyet-egyet nyeltek ők is. Vízben áztatott búza. Az egyik hosszúfalusi odaadta a részét a kozáknak s ezt a példát többen követték...

Még szürkület előtt sorba állították s melléjük sorakoztak a muszkák is kétoldalt. A szűk ablakon az őrnagy tekintetével követi őket, kivonulnak a várból s amint egy-egy ház mellett haladnak el, mindenüvé bemegy fél-féltucatnyi a kétféle seregből.

Lukács Gyula

Én itt vagyok otthonos

A kertünk végénél levő dombrol nagyon sok minden látszik.

Pürkerec felől látszik a *Balázshegy*, *Burdus éle*, *Küszajzon teteje*, *Kövölgye teteje*, a *bodolai Blidár*, a *zajzoni Blidár*. Látszik a pürkereci evangélikus templom, melyet a XV. század közepén építették, az *Igaz patak* jobboldali előhegyfokán. Ennek a templomnak a volt tornyában egy érdekes köriratú harang volt található, valószínűleg ószláv felirat. Ennek a templomnak az az érdekessége, hogy várfal veszi körül. Látszik a pürkereci ortodox templom is, melyet körülbelül 1920-1932 között építettek. Ez a templom e környék legszebb ortodox temploma, belsejében gyönyörű bibliai történetek vannak a falra festve.

Zajzoni részen látszik a *Muszka asztal*, melyről a monda azt tartja, hogy 1848-ban egy orosz csapat itt táborozott, s hogy elverje éhét a helyi lakosság muszáj volt minden nap ételt vigyen nekik. Az ételt egy nagy hordóba gyűjtötték, összekeverték és ezt adták az oroszoknak eledelként. Látszik még a *Bikkos*, a *Katlanyos*, ahol mészégetés volt, a *Kicsi Mész*, a *Nagy Mész*. Mivel ez a vidék nagyon gazdag volt agyagban, téglagyáratok létesítettek, melyek most már nem működnek.

Tatrángi részen látszik a *Nyíres*, melyet biztos azért neveztek el így, mert sok nyírfa volt rajta, a *Komlós*, az *Eger*, a *Setice*, a *Perbuj*, a *Deákérés*.

Hosszúfalú fele látszik a *Hegymeggettnek* elnevezett hegy, mely elválasztja Tatrangot Hosszúfalutól.

Körülbelül ez látszik a dombrol.

Coltofean Laura
(Zajzoni Rab István
középiskola, VI. osztály)

Hétfalusi Hírek

- Július 11-én délután 4 órától a Zajzoni Rab István Középiskola türkösi épületében hagyományos nyári pedagógustalálkozót szervezett az RMPSZ négyfalusi szervezete.
- Július 11-14. között *Élő tulipán* néptáncfesztivált szervezett a négyfalusi *Kéknefelejs* táncsoport. Meghívtak voltak a baróti *Erdővidék*, a pürkereci *Kikerics*, a medgyesi *Nefelejcs*, a brassói *Bürzenländer Volkstanzgruppe*, a kézdiszentléleki *Perkő*, a brassói *Bózavirág*, a négyfalusi *Astra* és a kiskapusi táncsoport.
- Az idén a *Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság Gödri Mátis Imola* VIII. osztályos tanuló (Zajzoni Rab István Középiskola) jutalmazta tanulmányi eredményeire.
- A július 17-iki számítógépes elosztás eredményeként 18 jelentkező jutott be a Zajzoni Rab István Középiskola matematika-informatika osztályába.
- Július 18-án a négyfalusi polgármesteri hivatalra kitették a kétnyelvű feliratokat, valamint a városszélekre a testvérvárosok neveit tartalmazó táblákat (Kisújszállás, Magyarország; Vire, Franciaország).
- Az *Illyésnap*i rendezvényeken (július 20-21.) meghívottként fellépett a *Kéknefelejs* népi táncgyűttes.
- *Illyésnapjára* városunk vendégei voltak a magyarországi testvértelépülések küldöttjei.
- Július végén városunk küldöttsége a magyarországi *Ásotthalomra* látogat.
- Július első felében a *Tuzsér* községben szervezett hagyományörző- és néptánc-táborba négy tanulót küldhetett egy kísérővel a *Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság*.
- *Csáfordjánosfán* a *Forrásbely* alapítvány nemzetközi táborába társaságunk 10 tanulót küldhetett egy kísérővel.
- Az *Aprók táncbáza* a *Gyulakutai* tánc-táborban tanulhatta más vidékek táncait.
- A polgármesteri hivatal idén a megszokottnál hamarabb végeztette el iskoláinkban a nyári javítástokat.
- Idén nyáron működni kezdett Hétfaluban is a faluturizmus. Több magyarországi csoport volt kíváncsi környékünk természeti szépségeire, néprajzi értékeire.

Találós kérdések városiasodó kontextusban

A találós kérdés faluhelyre jellemző hagyományozási alkalmi megváltoztak, de a változások közben újabbak alakultak ki. Tollfosztó és rongyfosztó egyáltalán nincs már-kb. a '30-as évektől, de a '80-as évek nagy, olykor huszonnégy órás sorbaállásai üzletekben, aragázpalackért, benzinéért újratertették ezeket az alkalmakat.

A földek visszaadása után (a '90-es évek után) újra felelevenedett a kaláka, ahol a tágabb értelemben vett nagycsalád dolgozott együtt, különösen az első években, mikor az idősebb emberek újraélhették azt, hogy a föld ismét az övék.

A találós kérdés mondásának alkalmi szorosán összefügg a kontextussal, mint eseménnyel. Ez a kontextus lehet mesterséges (az iskolában feladatként) vagy természetes; épülhet szöveg-kontextusba (lakodalmos vagy zálogkiváltás), de a legtöbbször kiválik belőle.

A kérdező és a közönség személye az eseménytől függően változik: lakodalomban a kérdező az, aki az utat elköti, a válaszadó pedig a násznagy; kalákában (pityókaszedéskor, – váltogatáskor vagy – csirázáskor) leggyakrabban az idősebb kérdező, de néha az is megtörténik, hogy a fiatal visszavág; magyarórán a kérdező az a gye-

rek, aki a feladatot bemutatja, a társai pedig a virtuális válaszadók. Itt tetten érhető a találós kérdések kétfajta funkciója – szórakoztatás és feladat – mely néha egymásba mosódhat.

A kérdező célja általában az, hogy minél kevesebben találják ki az általa feladott találós kérdést. Más a helyzet abban az esetben, ha a találós kérdés az iskolában hangzik el. Ilyenkor a gyermek gyakran egymás után mondja a találós kérdéseket, hiányzik a türelem a válasz kivárására, Inkább ő maga hadarja el gyorsan a választ. Célja az, hogy minél többet mondjon el vagy írjon le, ügyességét akarja bizonyítani, hisz közönsége előtt tekintélyt vív ki azzal, ha minél több olyan találós kérdést tud, amelyre a közönség nem ismeri a választ.

Lakodalmos eseménykor és zálogkiváltáskor egy bizonyos szabály szerint jelölődik ki az a személy, aki válaszol, különben esetleges, a tudás vagy a gyors észjárás választja ki a válaszadó személyét. A találós kérdés működésének íratlan szabálya gyakran megfogalmazódik ilyenkor: aki ismeri, az hallgasson. Ilyenkor is lehet tétje a találós kérdésnek: aki válaszolni tud, az fogalmazhatja meg a következőt. Itt a társasjátékok hatását lehet felismerni, sőt a találós kérdés társas-

játékként működik.

Egyre gyakrabban megfigyelhető, hogy ez az eseményrész mechanikus-sá válik a lakodalmakkor. Előfordul, hogy a találós kérdést fel sem teszik, és elkötik az utat, csak a gesztussal követeli az elkötő, hogy neki bort adjanak. Kikötik ezt a kontextust az is, hogy a lakodalmos menet egyre ritkábban megy gyalog, szekérral még annyira sem, de az is, hogy egyre inkább a gyerekek azok, akik elkötik az utat (nekik pénzt szokás adni), nem pedig a legények – mint még a '60-as években, édesapám gyerekkorában is –, akik rendszerint bort vagy pálinkát követeltek. Ezzel párhuzamosan azonban megfigyelhető az esemény mesterséges újraélesztése, de ez az újraélesztés legtöbbször nem a hagyomány újraélesztése, hanem forrásanyag segítségével történik.

Az újraindítás ösztönzője leginkább magában a műfajban rejlik. Rövidségének köszönhetően el lehet iskolai szüneteken, munkaszüneten, cigarettaszüneten, táncszüneteken, kalákában, kiránduláson, „éjhalóban”. Rövidségének előnye, hogy bármikor félbe lehet szakítani, anélkül, hogy csorbítanánk rajta, nem úgy, mint egy mesét, mondát, történetet.

Hochbauer Mária

Ahol gyakran találkoznak sokan, ott könnyebb a jövő

A Zajzoni Rab István középiskola türkösi udvarán felállított kopjafánál koszorúztak a vendiákok. Nagy Béla nyugalmazott tanár leleplezte az iskola folyosóján állított emléktáblát, melynek szövegét gyergyószentmiklósi faragó metszette. Az iskola tantermeiben pár órás beszélgetés után osztályonként szervezve folytatódott a mulatságba váltó ünnepély.

Van aki azóta is néha mondogatja magában konokodva: „Ennek a népnek élni kell, tebát az iskola állani fog!”

Mi vagyok?

Én azért vagyok csángó, mert annak születtem. A dédnagyatám is csángó volt és mindegyik csángó: így lett belőlem is csángó. Az igaz, hogy Brassóban születtem, de falusi vagyok, és a Háromfaluban mindenki csángó, csak azok nem, akik Háromfalun kívülről költözött be. A csángó élet jó is, rossz is. Azért jó, mert mikor Háromfaluba megyek valahova akkor szívesen fogadnak, és azért rossz, mert mikor Háromfalun kívül megyek, akkor sokan hozzám ütnek és csúfolkodnak. (Oláh Csaba, V. Osztyály)

XIX. századi emléktáblák Bácsfaluban

A XIX. századi Bácsfalu igencsak dicsekedhetett emléktábláival.

A község történeteinek olyan mozzanatait rögzítik ezek, amelyekről méltó tudni a mai embernek is, annak dacára, hogy ma e három emléktábla közül egyik sem tekinthető meg nyilvános helyen. Mintha a múltunkat rejtegetni kellene.

A bácsfalusi elemi iskola bejáratát két tábla is díszítette. Az ajtó fölött, a homlokzaton, 1862-ben felállított tábla hirdette a közösség örömét, hogy sikerült felépítenie új tanodáját, és figyelmeztet a közösség iskolafenntartó kötelességére: „Hallj meg magyar nemzet! Mely nép buzgón ápolja tanodáit nem nyomorog, hanem él és élni fog üdvére földi és égi bonának.”

A feliratot az ajtó szemöldökkövébe vésték bele, jelképes értéket adva ezzel a felirattal kifejezett eszme tartósságának. Ameddig az iskola áll, állnia kell a táblának is, élnie kell az eszmének is. Jelenleg is ott van bevakolva és betűi csak nagy javításokkal villannak elő.

A bejárat jobboldalán B. Eötvös József jeles író és politikus, akkori kultuszminiszter látogatásának emlékére állított emléktáblát Bácsfalu közössége: „Hazánk tanügye dicső reformátorra B. Eötvös József Hétfaluban jártának emlékére a bácsfalusi magyarok

által 1869. szeptember 29.” A kő táblát Schmidt Benk faragómester készítette el.

Az 1890-es években, Gyurka József tanító lerajzoltatta diákjaival Bácsfalu házoromdíszzeit. Ekkor mindkét tábla még az iskola bejáratát díszítette. Simon András, 82 éves nyugalmazott tanár szerint ez a tábla a két világháború között már bent volt az utcával párhuzamos tanterem homlokfalán és akkor került le onnan, mikor a túl nagyknak bizonyuló tantermet kettéválasztották. A falazási vonal éppen a táblát érintette. A

táblát Köpe András és Dombi Mihály kőművesek bontották ki a falból és az iskolaigazgató döntésére átadták megőrzésre az akkori bácsfalusi evangélikus lelkésznek, Gillich Fülöpnek. A tábla mögötti üregben volt Horger Antal hétfalusi csángók történetéről szóló könyve.

A harmadik bácsfalusi emléktábla jelenleg magánlakás falát díszíti. Tóthpál István 85 éves nyugalmazott tanár közlése szerint Bálint András elmesélte neki, hogy ezt a táblát Bácsfalu község állította a Tatárcsigán lévő oszlopra, annak az emlékére,

hogy az 1887 (?)–1888-as képviselőválasztásokon a helybeli magyarság és románság közösen indított képviselője győzött. Az ünnepélyes zászlós menet a bácsfalusi evangélikus templomtól indult és a Tatárcsigán a felavatást népünnepély követte.

„B. M. lelkész kezdeményezése folytán költségeken elkészítették az ifj. részére a Tatárcsigán Bálint András, Borcsa Mihály, Jónás Mihály, Gödri András, Szent István, Korodi Mihály, Magdó János, Pajor Mihály, Mécs János, Korodi István, Domokos István, Petru Kirstocsa, Basiliu Muntean, Dumitru Komsa, Ioan Nicol, Bukur Ganan, Bukur Peis – B.F. 1888 Csere Samu K.F.”

Szintén Simon András emlékszik arra, hogy a bácsfalusi község háza bejárata fölött volt egy tábla „Cantalaria comunala Bacifalun” felirattal az 1700-as évekből. A helyéről lekerült márványtábla egy darabig a bácsfalusi iskola udvarán volt, ahonnan nyoma veszett.

Lehet hasznos volna, ha ezek a táblák ismét napvilágot látnának, mással kiegészülve, esetleg megvalósítva az Istók János szülőházára tervezett emléktáblát vagy a Kossuth szemfedőjét elkészítő Bereczki Anna emlékére állítandó táblát.

Hochbauer Gyula,
Kovács Lehel István

Őstörténetünkől Zajzoniig

Kik vagyunk, avagy miért vagyunk érdekesek című írásomban felvettem néhány gondolatot, amely ezen kis népcsoport – a csángók – népi kultúráját, eredetét illeti. A szerkesztők a befejező részt önkényesen átalakították, ezzel megváltoztatva és befejezetlenül hagyva a felvetett kérdés mondanivalóját. Ezért szükségesnek találom a befejező rész megismétlését és ugyanakkor folytatását is.

A hétfalusi csángók eredetével kapcsolatban két közismert helytörténészünkre szeretnék hivatkozni, akik ellentétes nézeteket vallottak eredetünkkel kapcsolatban.

Bálint András kéziratban megmaradt munkájában írja: „A XI. században a magyar királyok a rokon török származású besenyőket telepítették le a határ védelmére. Ezt bizonyítják a Barca, Törcs, Tömös, Zajzon, Tatrang és Brassó patakok besenyő nevei, és mivel ezek (a besenyők) csekély számuknál fogva a határ védelmére elégtelennek bizonyultak, magyar és székely tömegeket rendeltek ide. A barcasági síkságra telepített besenyő, magyar és székely nép összetételéből eredt a csángó magyar.”

Dr. Kiss Béla *A hétfalusi csángók eredete* című munkájában megemlíti, hogy: „Barca földje valamikor besenyő birtokot képezett, de használhatatlansága miatt tulajdonosai arrébb vonultak és a későbbiek során magukat szikilnek nevező népcsoport telepedett le és védte a határokat.”

Létezik egy harmadik elmélet is, amelyről dr. Keöpe Viktor Ázsia-utazó életében többször tett említést és amit Szurgent József meg is írt: „Hétfalut ősi idők óta a csángóság lakja a székelyekkel. A finn-ugor, török-tatár népvándorlás legutolsó raja volt a csángóság, mely elkésve érkezett a már megalapított magyar birodalom határához, ahol a székelyek, a hű őrszemek álltak őrt. Kun-besenyő néppel rokon faj volt a csángó, de nem azonos velük. A székelységnek sok baja volt velük, mert mindenáron be akartak nyomulni az országba, s bár nagyrészüket sikerült visszatartani, csekély töredékük mégis megbúzdott az ország keleti határában, felajánlotta szolgálatait a székelységnek s ezzel együtt harcolva, élve, összeházasodva, a mai napig megőrizte fajiságát. Akkoriban még a changók (kétféle olvasat szerint: kbangok vagy orrbang nélkül kbánok, csángók) alatt éltek, innen a nevük is. Mint ural-altáji nép csakbamar asszimilálódott, magyarrá lett nyelvben, felfogásban, sok lelki tulajdonságban is, de sokban még a mai napig is elüt a tiszta magyar fajtól. E keleti népnek szülöttje Rab István, ki később maga is tudatában volt ennek s bár szívvel-lélekkel csüngött a magyarságon, tradícióit elfeledni sosem tudta.”

Zajzonban született amely helység Zajzon patakáról kapta nevét (zajgás: sok kavicsot, törmelékot hordva össze, zajong). És mely helységet

Honorius pápa 1222-iki bullájában *Seryylon* néven említ.

Mint nyíltszemű, jó megfigyelő értelmiségi, megfogalmazta, hogy az a népi kultúra, amelyből származott – az ő korában – sok mindenben eltért a környező népek kultúrájától, más eredetű és foglalkozni kell vele.

Tőle származik a borica-tánc első hiteles és teljes leírása, amelynek befejező része igen kifejező, sajátos rituálé: „...egymásnak esett a négy kuka, és a gyöngébbet a három erősebb a földhöz vágta. Aztán elővették jakardjukat és színlag felbasították a bőrét és le is húzták, testét pedig föltagolták, épp úgy, mint a mésszáros szokta tenni a marhával. Mikor ez megtörtént, banni kezdték borzasztó tettüket, összecapták kezüket, rúzták fejüket és könnyeket hullattak a szerencsétlen paj-

tásra. De im egyszerre megvillant egy Isteni eszme fejükben, előveszik a korbácsok nyelét, az egyik az áldozat szájához, a másik a füléhez, harmadik pedig a hátához illeszti és fújni kezdik a zsíros korbács nyeleket, fújják, fújják, s íme, csodák csodája a leölt ember mozogni kezd, az élet újra beletért, s a pajtások roppant örömet mutatnak elfölött. Végre fölemelik a földről a feltámadottat és vezetik, mert még nagyon gyenge, de ezen humánus bánásmód nem sokáig tart, megunják a pajtások, egyet gondolnak és pif-puf! a korbács csattogni kezd, mire aztán a gyöngé ember egyre egyszerre erős lesz, s szalad, mint a pusztai csikó.”

Ugyanezt a motívumot megtalálhatjuk a korábbi civilizációkban is: a Kalevalában, az egyiptomi és görög legendákban, valamint Salamon király építómesterének történetében is.

Az egyiptomi legendákban *Széth* a rossz, a gonoszság megtestesítője megöli *Ozíriszt*, testét 14 darabra vágja, szétszórja Egyiptom földjén. Test-

véré és hitvese *Izisz* összesedi a szétszórt testrészeket, *Anubisz* segítségével bebalzsamozza, és meghinti varázsvízzel, amely ezután életre kel.

Hasonló történetet tudunk Salamon király építómesteréről, *Hiram Abifről*. Segédei megölik mivel a mester nem árulja el nekik a titkát. Holttestét a *Móra* hegyen elássák, de Salamon emberei megkeresik a sírt, kiássák Hiram testét és az egyik építómester az *oroszlánmancs szorítással* kelti életre.

Ugyanezt a történetet megtaláljuk a finn nép hősi eposzában, a Kalevalában is, amikor *Lemminkeinen* feldarabolt testrészeit édesanyja összegebrelyezi az alvilág folyójából, azokat összerakva, gyógyító írral bekeni és varázsigéivel életre kelti.

Mindegyik történet közös vonása a fizikai halál és az abból való visszatérés, titkos, csak a beavatottak által ismert rítusokkal.

Zajzoni Rab István ismervén népének sajátos kultúráját, egyetlen célja és elhatározása keletre menni, megkeresni rokonainkat, akárcsak Kőrösi Csoma Sándor, akit példaképnek tekintett.

Szülei, barátai támogatták tanulmányaiiban, akik szerették volna, hogy a papi pályára lépjen és két alkalommal is beiratkozott a teológiára (Budapesten és Bécsben), de idejét a keleti nyelvek tanulására fordította. Török és perzsa nyelvet tanul Budapesten Repiczky-nél és tanára halála után úgy találja, hogy Bécsben folytathatja a keleti nyelvek tanulását és az útra való felkészülést.

Agai Adolf visszaemlékezésében így ír barátjáról és szobatársáról: „Volt egy kemény fából esztergályozott fél-mázsás buzogánya, melyet naponként megforgatott, hogy jobban izmosodjék. Erőssé, szívóssá akart válni, mert neki nagy terve volt: felkeresni a magyarok ősi hazáját s első állomást tartani a cserkeszeknél. Ez rögeszméjére lett. Ébren-álmon ez fogta el; ennek megvalósítására gyűjtött erőt és pénzt.”

És végül ezen kérdéssel kapcsolatban idézzük magát Zajzoni Rab Istvánt. Tervéről Taizs Mihály barátjának így vall: „Hogy majdani működésemet Keleten nemzetünk őstörténete felvilágosításában annál nagyobb sikerrel és könnyebben vihessen végbe, az orvosi pályán állapodom meg, mert tudva van, hogy mily nagy tiszteletben állnak az orvosok Keleten, mely tiszteletükkel fogva könnyen hozzájuthatnak oly rejtelmekhez, melyekhez csak a kopasz tudóst nem eresztik.”

A rólunk írt cikkei, feljegyzéstörvédek, a már eddig kiadott és ki nem adott versei alapján össze kell raknunk Zajzoni hagyatékát és kiadásukkal bővítenünk kell helyét az irodalomban és hírnevét a nagyvilágban.

Dr. Magdó János

Mi vagyok?

Én csángó vagyok, de egy kicsit székely is vagyok. Én azért vagyok csángó, mert itt születtem. Mamám faluról van és tatám is. A csángók sokat dolgoznak és szerintem nagyon okosak is. Itt Négyfaluban nagyon sok csángó van. Jó, hogy csángó legyél, mert a csángók ügyesek. Én a székelyeket nem ismerem jól és ezért nem tudok írni róluk. *(Tamás Erika, V. osztály)*

Én csángó vagyok, mert innen vagyok Brassóból, anyum és mamám is csak innen való, tatám pedig Magyarországról, ő székely. Az iskolának fele csángó és a többi székely. *(Geana Sándor, V. osztály)*

*

Én csángó vagyok. Brassó megyében sok csángó van. Van Tatrangban, Zajzonban, Pürkerecen, Négyfaluban, Brassóban, Bodolán. Régen a csángók nagyon sokat dolgoztak, most is, de nem olyan sokat mint régen. A magyar csángó régen nagyon szépen felöltözött, nagyon szépen is tudott táncolni. *(Páll Szilveszter Jenő, V. osztály)*

Engemet ketté kell vágni, mert félig csángó vagyok és félig székely vagyok. Mert anyum székely és apum csángó. Én egészen apumhoz hasonlítok. *(B. Levente, V. osztály)*

Édesapám csángó és édesanyám székely. Akkor én fele-fele vagyok. Én azért élvezem és szeretem a csángókat, mert másképp ejtik a szavakat. A székely több, mint a csángó. Én a táncon székely táncot járok és székely ruhába is öltözöm. *(Kapitány Borsa Pálmi, V. osztály)*

Azért nem vagyok csángó, mert édesapám székely és édesanyám bánáti. Mi legelőre Zsombolyán laktunk, azután Brassóban és onnan Négyfaluba. Én azt gondolom, hogy a csángók pont olyanok, mint a székelyek és a bánátiak. Lehet, hogy mind a három egy kicsit másképpen beszél. *(Horvát Timea, V. osztály)*

*

Én itt születtem, de édesapám Székelyföldről jött, édesanyám pedig itt született a csángóknál. Édesanyám édesanyja is Székelyföldről származik, és édesapám is „Csángliából.” Én egyszer megkérdeztem édesanyámat, hogy én körülbelül mi vagyok. Édesanyám azt mondta, hogy ő sem tudja, de én azt gondolom, hogy vegyes vagyok. Sokan azt mondják, hogy jó, ha székely vagy. És sokan mondják, hogy a csángók java része rosszfélé. Én nem tudom, hogy kinek higgyek, de én nem hiszem, hogy a csángók rosszfélék. *(Bálint Timea, V. osztály)*